

PRZEBYWAĆ (353) *vb impf*

e oraz a jasne (w tym w a 2 r. błędne znakowanie).

inf przebywać (65). ◇ *praes 1 sg* przebywam (10). ◇ *2 sg* przebywász (9). ◇ *3 sg* przebywá (49). ◇ *1 pl* przebywamy (1). ◇ *2 pl* przebywacie (5). ◇ *3 pl* przebywają (20). ◇ *praet 1 sg m* przebywałem, -m przebywał (5). ◇ *2 sg m* -eś przebywał (2). ◇ *3 sg m* przebywał (75). *f* przebywała (19). ◇ *1 pl m pers* -smy przebywali (1). ◇ *2 pl m pers* przebywaliście (1). ◇ *3 pl m pers* przebywali (13). *m an* przebywali (*cum N pl*: *ipptomowie, krokodillowie, niedźwiadkowie, smokowie*) (2). *subst* przebywały (2). ◇ *fut 1 sg m* będę przebywał (2), przebywać będę (2); przebywać będę *KochPieś*; będę przebywał : przebywać będę *HistRzym* (2:1). *f* będę przebywała (1). ◇ *3 sg m* będzie przebywał (8) *LubPs, Leop* (2), *HistRzym* (2), *KochPs* (2), *CzahTr*, przebywać będzie (4) *RejPos, LatHar* (3), będzie przebywać (1) *BudBib*. *f* będzie przebywała (1) *HistRzym*, będzie przebywać (1) *KarnNap*. ◇ *1 pl m pers* przebywać będziemy (1) *RejPs*, będziemy przebywać (1) *ArtKanc*. ◇ *2 pl m pers* będziecie przebywać (1). ◇ *imp* przebywaj (2). ◇ *3 sg* niech, niechaj przebywá (4). ◇ *2 pl* przebywajcie (2); -ajcie (1), -(a)jcie (1). ◇ *3 pl* niechaj przebywają (1). ◇ *con 2 sg m* byś przebywał (1). ◇ *3 sg m* by przebywał (6). *f* by przebywała (1). *n* by przebywało (3). ◇ *1 pl m pers* byśmy przebywali (3) *SkarŻyw, ArtKanc* (2), bychmy przebywali (1) *RejPosWiecz*². ◇ *3 pl m pers* by przebywali (3). *subst* by przebywały (2). ◇ *con praet 3 sg m* by był przebywał (2). ◇ *part praes act* przebywając (19), przebywający (*cum m pers*) (1); -ąc : -ący *OpecŻyw* (4:1).

Sł stp notuje, *Cn* w innym znaczeniu, *Linde* także XVII – XVIII w.

1. *Być, znajdować się; habitare HistAl, Vulg; ambulare, manere, morari Vulg, PolAnt; esse PolAnt, Mącz; commorari Modrz, Calep; versari PolAnt, Modrz; apparere Miech; consistere HistAl; commovere, exire, habitare, inhabitare, mansitare Vulg; adire Modrz* (313) : *Commoror* – Przemieszkiwam, przebiwam. *Calep* 224a.

przebywać gdzie (8): Naprzeciw gliftam, kthore w zywoie przebywaią dzieciom. *FalZioł* V 43v; Bowiem miłość z fercza pochodzi ktore w pierfiach przebywa *GlabGad* D6; Wzrucieś fie też záfie nachwałę iego rozmaíte zwierzętá ná ziemi y wy iádowite kthore przebywacie w dziwnych iáfkinach á wgłębokich przepáfciach nápuffczach *RejPs* 217v, 110; *HistAl* G6, I4; W tych łóyzskach w ktorych pierwey smokowie przebywáli/ wznidzie zielona trzcíná y síthowie. *Leop Is* 35/7; Ták też y Sżkutnik przykład bez pochyby/ Poiął od pławney y od wodney ryby/ Ktorey rzecz włafna iełt w wodzie przebywác/ Y po niey pływác. *KlonFlis* E3v.

Przen (20) :

przebywać z kim (2): *RejPs* 56v; moc boża/ nie będzie przebywála łtobą/ iáko długo leżeć będziełz w grzechách. *HistRzym* 48.

przebywać przy czym (1): Przy twych Dekretách prawdá z pobożnością Záfwiże przebywa/ łtrzegác ich z pilnością *SzarzRyt* A3v.

przebywać w czym [= w jakich okolicznościach] (2): á gdyż człowiek grzełzy/ tedy dułzá iełt pod mocą dyabellką. A drugi towarzýłz/ tho iełt ciáło/ człętokroć w rołkólzách przebywa. *HistRzym* 120. *Cf* »w Babilonie przebywác«.

przebywać gdzie (14): Abowiemci nic nyemálz lepššego yedno kyedy dwoye yednákich á soby rownych/ gdy w rowni wšlythko dobre przebywa/ á w nyerowni nyezgodá. *GliczKsiqz* Q2; *SeklPieš* 32; A ielli lie náwroćicie do mnie/ [...] choćbyšcie więc byli záwiedzieni ná kray niebá/ y z támtąd was zgromádze/ y zás przywiodę ná mieyšce ktorem obrał/ áby thám przebywało imię moie. *Leop 2.Esdr* 1/9; człowiek nie zwiary áni zuczynkuw bywa všpráwiedliwion/ ále Kryštušowá špráwiedliwošćá/ ktora w nas przebywa. *BielKron* 235v, 4v; *Mqcz* 120a; W všpráwiedliwionych grzech miešzkác więcey niemože/ [...] áczkolwiek škłonnošć ku grzechowi w nich przebywa *WujJud* 102v, 42; *HistHel* D3v; iedno to obáczyć trzebá/ iáka imperfectia á niedošćátek w rozumach ludzkich záwždy przebywał *Oczko* 2v; tego [Pana] będę wzywał/ Póki duch wemnie będzie przebywał [tj. póki będę żył]. *KochPs* 175, 35, 188; *WujNT Ioann* 3/17.

Przysłowie: Fautrices voluptatum amicitiae. Gdzie przyázń á towárzištvo pánuye tám wefołošć s ochotą przebywa. *Mqcz* 120a.

Zwroty: »w Babilonie [= w ucisku] przebywać« (1): Prawdác twa bárzo w ciešni/ przez złošćiwie zwodniki/ Košćioł twoy oczekawa/ w Bábilonie przebywa *ArtKanc* K9v.

»przebywać wiecznie [nad kim]« (1): á twoie błogošćawieństwo niechay nád námi przebywa wiecznie. *LatHar* 68.

a. O osobach (294) :

przebywać u kogo (3): Wdźięczná była nieiako onemu młodzieńtzowi rzecz práwdziwá/ a takož v niego [Prawdy, tj. osoby dramatu] przebywał na chwilę. *ForCnR* Bv, E2v; lud on czekáiąc Moyšezšá/ ktory czterdziešći dni v Páná Bogá nágorze przebywał/ wprožnowániu iadł y pił *SkarŻyw* 490.

przebywać między kim, między czym (11): temu ktorego będziey potrzebá myedzy ludźmi myęšzkác/ potrzebá yešt áby lie zá dzyecińštwa yešćsze náložyl myedzy nimi przebywác. *GliczKsiqz* K5v, K4v; *Leop Cant* 1/12; Tedy potym Pápirius/ to iešt człowiek czyšty može przebywác między mądremi/ y cnoty dobre mieć/ y między šwięthem ludźmi przebywác/ á żywot wieczny odzierzeć. *HistRzym* 73, 40v; A naywięcey tego šię trzebá štrzedz/ áby między dzieweczkámi chłopięćá nieprzebywały *ModrzBaz* 11, 140; Znam cię/ o Krolu Polški/ choć tu między láfy/ Z dzikim žwierzem przebywam *KochDryas* A2; *LatHar* 321; *WujNT* 396 marg.

przebywać z kim, z czym (32): Tylko to wiemy ijž Iezus mily rošł w mądrošći šlužátz rodzitzom šwym/ przebywáiątz s nimi *OpecŻyw* 31; A pán iezus iuž niechodzil iawnie między żydy/ ale šfedl do miašta Effraim/ ij przebywał tam z matuchną šwą miłošćiwá/ z Márćá/ z Magdalená/ z Lazarze^m ij z šwymi zwoleniki *OpecŻyw* 69v, 11v, 31, [34]v, 39, 39v, [162]v, 171; šnadz by lepiej ze zwierzęty niž ták šprzeciwnemi ludźmi przebywác. *RejPs* 81v, 69v; *HistAl* I; Potem przyšzedł Iešus i vczniowie iego do żydowškiei žięmie/ i tamže przebywał znimi *MurzNT Ioann* 3/22; Zauššnik zmáže dušę šwą/ á we wšlyšćkich rzeczách będzie nienawidzian: á ktory šnim będzie przebywał będzie wnienawišći. *Leop Eccli* 21/31, 2.*Mach* 1/14; Assiduissime mecum fuit, Závždy še mná przebywał. *Mqcz* [18]b; Potym krolewná przebywáiąc w ošobliwym gmáchu z žená rycerzowá/ [...] porodžilá šyná. *HistRzym* 32, 7, 44v, 81v, 82, 124; *KochDryas* A2; *SkarŻyw* 291; *CzechEp* 14; Bądž pochwalon Pánie z tego/ dobrodžieyštwa wielkiego/ žeš tu raczył z námi przebywác *ArtKanc* A14, A10; *LatHar* 232, 556;

WujNT Ioann 11/54; [Y przymużáli go [Jezusa] mówiąc: przebyway známi ifz kwieczoru iest BudBib Luc 24/29 (Linde s.v. przebyć)]. Cf »swą głową przebywać«, »wiecznie przebywać«.

przebywać na czym [= w jakich okolicznościach] (2): WYrozumiał [Bóg] iż mizerny żywot iego [człowieka] być miał/ I wefela wnim żadnego nigdy by nie vznał/ Yefli by był ná fwobodzie íam thylko przebywał. MrowPieś A2v [idem] ArtKanc N11.

przebywać przy kim, przy czym (4): OpecŻyw 39; Rzekł iemu łędzia: Gdyżeś ták wierny/ odpulzczám tobie tę łmierć/ á odtąd przebywaycie przy mnie/ máiąc odemnie poziwienie. HistRzym 120; Pothym gdyż Alekłyzy przy onym kościele siedmnaście lat pánu Bogu służąc przebywał/ tedy iedne⁸⁰ czáfu obras pánnny Máriey który ták był w kościele rzekł łtrożowi: [...] HistRzym 124, 107.

przebywać w czym [= w jakich okolicznościach] (8): vbogą łobie komorkę náieli/ tamże w wielkim vbołtwie aż przez siedm łát iako wzgardzenij przebywali OpecŻyw 29, [162]v; RejPs 24v; [Pan Bóg postanowił raj] do ktorego napirwey Adámá pirwżego człowieká przyniołł/ áby był od grzechu y łmierci oddzyelon/ á w błogofławieństwie ná zyemi przebywał w mieyfcu roskołnym BielKron 1v; ModrzBaz 40; Y łpodobáło się też tobie/ przebywać w nędzy, w chudobie/ w głódzie, w czúciu, w pracách wielkich/ z łwey miłości. ArtKanc C18; Ten który miełzka w pomocy nawyżżego/ w obronie Bogá niebieskiego przebywać będzie. LatHar 615; SkarKaz 489b.

przebywać gdzie (152): Zacheuífu z łtepi rychlo/ bo dzis w twym domu mułfę przebywatz. OpecŻyw 62; Arzekwłfy [!] to/ łfedł zafię za iordán gdzie łwięty Ián pirwéy krzcil/ ij przebywał tam. OpecŻyw 66v; O mój mily łynu wezrzy na ty pierfi ktoryches pożywał/ ij na ten żywot w ktorymes dziewiętz miełięcy przebywał OpecŻyw [80]; Bylij lepak w Ieruzale^m przebywaiący żydowie/ mężowie náboznij/ z włfelkié⁸⁰ rodzaju który pod niebe^m iest [Vulg Act 2/5]. OpecŻyw 175v, 9, 11v, 13v, 25, [27] (28); OpecŻywSandR nlb 2; PatKaz II 27v, 31, 40, 70v; ARiłtipus mędrzec Cyrenenłki Socratełow vczennik w Atenach przebywał. BielŻyw 56; W krainie łwey włafney nie bezpieczno iest przebywać, gdzie niedołtatek iest pokarmu y też głod, ale okrutna rzecz iest a zuchwała iey ođłtąpić. BielŻyw 141, 5, 9, 26, 32, 67 (10); Aby nie tilko w Krakowie przebywali, ale też y po inłzych miełthczach w Polłzccze, á to ku potrzebie połpolitey. MiechGlab nlb 3, s. 36, 41, 43; RejPs 56, 69v, 71, 113v, 127v, 201; LibMal 1548/137v; nálażł ták ludzie nágo chodzące/ ná ktorych ciáło włofmi obrołle iáko ná zwierzętach/ ktorym był zwyčżay [!] thák w rzece iáko y ná ziemi przebywać. HistAl [I3], 17, N5; MurzNT Mar 13/33, Luc 5/16, Ioann 3/22, 7/1 [2 r.]; KromRozm III G5v, O3; Diar 20; GliczKsiqż H7v; LubPs cc2v, cc3v; Y wyiáchał Krol Dawid/ y włfyłcy mężowie ktorzy przy nim byli/ w Ierufále^m: przeciw Iebuzeułłowi który w ziemi przebywał Leop 2.Reg 5/6, Ios 24/7, 15, Ps 2/4, Ier 44/14, 4.Esdr 11/34, 40; BibRadz Matth 17/22[21], Ioann 7/1; [Kromer strofował kronikarzów] ktorzy piłáli/ [...] Słowaki w Dálmaciey/ w Illiriey/ łłtriey Bułgáryey/ w Węgrzech z dawná przebywać/ á od potopu łwiátá/ z łáfetá łyna Noego wynidź. BielKron 335v; Y przyłzli ku tákíemu przelłtrzeńłtwu náłzy przodkowie/ iż łámi iákmiarz puł Europy opánowáli/ ktore ielzccze y dzis widzimy w tych kráinách przebywać BielKron 336, 1v, 40v, 76v; RejAp 148; PVłtelnik ieden był/ który w iedney iáłkini przebywał HistRzym 28; Potym Gwido łzedł ku żenie łwey/ á żádał mieyfcá w iey dworze/ áby thám závždy przebywał. HistRzym 82v; Potym przyłzli do zamku ná ktorym Iulian przebywał/ ále go w ten czás niebyło. HistRzym 115v, 4v, 7, 10v,

27v, 32 (27); *BiałKat* 138v marg; *KochMon* 21; *WujJud* 260v; oni wżycy święci ludzie poki tu ná ziemi przebywáli/ nigdy nieprzyjmowali od ludzi chwały iákicy *WujJudConf* 48; *BudBib Gen* 21/23, *Ier* 49/33; Załz Mieclaw gdy Tiránftwá z łupiełtwem vżywał Monárchiá ftráciwłzy aż w Miemcech przebywał. *WierKróc* A3; *ModrzBaz* 36v, 141; *SkarJedn* 91; *KochDryas* A2; *SkarŻyw* 248, 291, 411, 490; *StryjKron* 105; *NiemObr* 52; *BielSjem* 17; *KochPieś* 54; trzydzieści y trzy látá tu raczył [Pan Krystus] przebjwác *ArtKanc* N15, B12, G16, K8, K8v, K16; *GrabowSet* D3; *LatHar* 232, 407; POtym Iefus przebywał w Gálileiey: bo nie chciał przebywác w Iudfkiey ziemi *WujNT Ioann* 7/1; ále dla więtfzego pożytku kościoła Bożego/ czásem w Ieruzálem/ czásem ná infzych mieyfcách przebywa [św. Piotr]. *WujNT* 510, *Matth* 17/22[21], s. 233, *Luc* 21/37, s. 281, *Ioann* 11/54; *SarnStat* *7v; Máłoli tákich mieyfc w Chrześcijánftwie od Páná Bogá vdároványch ofobnemi przywileymi/ gdzie ábo Chryftus Bog náłz przebywał/ ábo ieft naświétfzey Mátki iego iáka pámiátká *SkarKaz* 41b, 453b; *PaxLiz* Bv. Cf »swą głowá przebywác«, »wiecznie przebywác«.

W połączeniu z określeniem długości czasu przebywania (43): a tak przez siedm lat w Eijpcie przebywaiątz/ w vboftwie żylij *OpecŻyw* 29v; a tam do iutra przebywáy ij pociechy fwe czekáy. *OpecŻyw* 30; w onym domu/ gdzie byla ofateczniá wieczertzá przebywała [*Panna Maryja*]/ aż do dnia dziełiatégo/ to ieft do fwiátek. *OpecŻyw* 175, 11v, 13v, 25, [27], 29 (16); *OpecŻywSandR nlb* 2; *ForCnR* Bv; *PatKaz II* 40, 70v; *Diar* 20; Pátrzáliście oczymá fwemi ná te wflyftkie rzeczy ktorem czynił w Egiptcie/ y przebywáliście ná pułfczey przez długi czás *Leop Ios* 24/7, 4.*Esdr* 11/40; *BielKron* 335v; Tá tedy dzieweczka przebywála w domu aż do dwudziestu lat *HistRzym* 4v; Tedy krolewná dla ftráchu wielkie⁸⁰ vciéklá [.] do iednego mocne⁸⁰ miáftá w ktorym był zamek mocny/ y tám przez długi czás przebywála. *HistRzym* 33; Potym gdyż Grzegorz pielgrzym iuz siedmnaście lat ná oney fkále pokutuiąc przebywał/ tedy przydało fie że papież vmárł *HistRzym* 38, 34, 44v, 69, 78, 82v (13); *SkarŻyw* 411, 490; *ArtKanc* G16, K8v, N15; *LatHar* 232.

W połączeniu z określeniem częstości przebywania (7): *KromRozm III* G5v; Proścyełz yuz wflyfcy tego co ku pokoyu znacye/ Wy co w tym Ieruzálem thu zázwdy przebywacye *LubPs* cc3v; *HistRzym* 82v; Tedy íam ízedł [św. Brunon] z onymi oycy ná pułzczá/ mieyfce im vkazał/ zbudował/ y on pierwłzy v Kártuzow klaftzor ofadził. tám znimi bárzo częłto przebywał *SkarŻyw* 291; Młodziuchny w kościele rad częłto y długo ná modlitwie/ aż ku podziwieniu ludu póspolitego/ przebywał *SkarŻyw* 411; *NiemObr* 52; *WujNT* 233.

W połączeniu szeregowym (1): Więc żeby fie y ták fędziemu ípráwiedliwemu godziło/ gdyby Heretyki fądzić y kárác miał/ iednych zgoła cierpieć y z nimi przebywác/ iádác y pijác/ od nich co kupowác y ípráwy iákie miewác/ [...] á drugich nienawidzić/ przefładowác/ y o ich fie wżytko złe ítaráiac y krwie ich pragnąc? *CzechEp* 14.

W porównaniach (3): yako wnyebye boftwo przebyua tako w tobye myla paⁿno myalo íyá boftwo zgromadzycz *PatKaz II* 27v, 31; á bydź abfque legibus Rzeczypołpo. [...] ieft iákoby w leśie wielkim przebywác którégó áni początku áni końcá nie widác. *SarnStat* *7v.

W charakterystycznych połączeniach: przebywać [ile] lat (7), *dni* (4), *miesiący* (3); *przebywać przez [ile] lat* (5), *miesiący* (2), *przez (tak) długi czas (wiele czasow)* (4); *przebywać aż (do) (dnia, świtania, początku lata, dwudziestu lat)* (4), *do czasu tego, do jutra; przebywać dalej, długo* (5), *dawno (z dawna)*

(2); *przebywać cały dzień, po ty czasy, na chwilę; przebywać dziś, na on czas, nigdy, potem, przed wniebowstąpieniem, zawsze; przebywać często(kroć) (naczęściej) (5), zawsze (2).*

Zwroty: »w ciele [= w cielesnej postaci] przebywać« (2): *BiałKat* 291; O mądrości nawyższa Pánie IEZV Chryfte/ poładz fię w kościele fercá mego/ á fprawuy w nim wolą oycá twego/ to ieft/ zbawienie moje/ ktores iuz w ciele twoim tu ná ziemi przebywáiąc fprawíc/ y dokonáćes go raczył *SkarKaz* 45b.

»swą głową [= osobiście] [gdzie z kim] przebywać« (1): Lud piefzy fwe Namioty miewáią/ miedzy ktoremi Namiot Cefárki będzie rozbit/ gdzie fwą głową przebywa z dziećmi y z fłuźebniki *BielSpr* 54v.

»[gdzie z czym] wiecznie przebywać« (1): Vmiłowałem Pánye pyękność domu twego/ Wktorim wiecznie przebywałs s chwałą boftwá fwego. *LubPs* G2.

»w żywocie ziemskim przebywać« = *żyć na ziemi* (1): A żeby nie rozumieli [uczniowie] iż tak zmartwychwstał [*Pan Jezus*] iáko Lázarz [...] / żeby tu iefzcze w tym żywocie ziemfkim przebywać miał: Przetoż vkázuie fię im krotko/ wnet wznikáiąc z oczu ich *SkarKaz* 208a.

Szeregi: »przebywać i chodzić« (1): Przyjął Chryftus z ziemię ziemię: ábowiem ciáło z ziemi ieft/ y z ciáła Máryéy ciáło wziął: á w tym tu ciele z námi przebywał y chodził *BiałKat* 291.

»(nie) mieszkać, (i, ani) przebywać« [*szyk* 4:2] (6): Maczyey Smvfchewsky [...] recognovit Ifch wyedzacz fzyą bicz Zzyemye wiwolany prze nyftawanye na pozwi fadowne kthorimy go do Calífcha poziwano przed fzyą wzyemy vrządu ffobye za nycz nyewazacz myefchkał y przebiwał *LibMal* 1548/137v; *KromRozm III* O3; w takich ruinach á w tych mieyfchach opuftofozających owi dyabełkowie co ie latáwcámi zowiemy [...] / tám pofpolicie rádzi mieszkáią y przebywáią. *RejAp* 148; *BudBib Ier* 49/33; Boć miłszy ieft dzień w twych przybytkách mięfzkác/ niż tyfiąc dni w złych Zborzech przebywać *ArtKanc* K8v; *LatHar* 232.

Przen (9) : y poľzwyączyl yą [*Bóg Maryje*] bycz domem wyeczney mądrofzczy [...] Oto yeft dom bozy ktory duch fzwyyaty poľzwyączyl przebyuacz fynu bozemu *PatKaz II* 42.

Zwroty: »swą mocą przebywać [z kim gdzie]« = *wspierać kogoś* (1): Z tego fię náćiefzimy fwemi przychodniámi/ Gdyż tám będzie fwą mocą Bog przebywał z námi. *CzahTr* E4.

»przebywać przed oblicznością pana« (1): Y owífem proftem á czyftem fercem przebywałem przed oblicznością iego [*Pana*] *RejPs* 25.

a) *O przedwiecznym istnieniu Maryi w zamysłach Boga [w czym] (6)* : Wybrál ią buog ij nad ijné ią obrál/ ij w przybytku fym [lege: swym] kázál iéy/ przebywat. *OpecŻyw* 181; wbofkyem przeferzenyu otoczyuał/ o w uyelykyey chwale #fercza# {vmyfzlv} bofkyego przebyuał *PatKaz II* 52v, 28v.

Zwrot: »z wieczności (a. od wieków), od początku przebywać« (2:1): A przetoſch yeft uezuana [*Maryja*] fkarbnyczą bofką yfch ona #zwyeznoſzczy# przebyuał wlfkarbye fercza bofkyego *PatKaz II* 29; tak od uyekow wprzeferzenyu #y ferczu# troycze nayblogoflawnyeyfzey przebyuał [*Maryja*] rofkoſzy bofthwa #z wyecznoſzczy# pozyuayącz *PatKaz II* 47, 50v.

α. *O życiu wiecznym w niebie po śmierci (29)* :

przebywać przed kim (2): W ziemić leży ciało/ lecz w ładny dzień wftanie/ Ná ogromne głośnych Aniellkich trąb granie. Iákiey zaś poćiechy dużá ma vzywa? W iákim odpoczynku przed Pánem przebywa? *WisznTr* 34. Cf »wiecznie przebywać«.

przebywać z kim (12): Dayże nam twą wołą pełnić/ á w práwey pokućie ftać/ Y w dobroći do końcá trwác/ potym z tobą przebywác *ArtKanc* G13, F4v, I20, L19v; duże świętych/ vmárłych po w niebo wftapieniu Pánńkim/ nie czekáią dnia ładnego w iákichsi nowych otchłaniách/ ktore Kálwin wymyśla: ále z Chrystufem przebywáią w niebie. *WujNT* 633; Tám widzisz onę chwałę/ którą mu dawáią/ Święci pánńcy/ którzy iuz tám z nim przebywáią. *SiebRozmysl* K4v. Cf »wiecznie przebywać«.

przebywać gdzie (17): deus qui inhabitare facit unius moris in domo. Pan bog iest na mieftczu fwiętym fwoim [...] tenći iest pan bog ktory w domu fwoim iednoftaynie każe ludziom przebywác. *WróbŻółt* 67/7; *LubPs* D2; Kto będzie w twoim miefzkaniu przebywał? Kto będzie twego pálacu świętego/ Wieczny mój Boże/ wefela záżywał? *KochPs* 19; Szczęśliwy iest ten kogoś ty íam wybrał/ áby w Domu twym świętym przebywał/ Imię twe święte wysławiał. *ArtKanc* K8v, F4v, I20, K7v; *WujNT* 633; *SiebRozmysl* K4v. Cf *przebywać gdzie kim*, *Zwroty*.

przebywać gdzie kim [= jako kto] (1): Szczęśliwy kto íye vpodobał tobie/ Y kogoś obrał przyaćielem íobie. Aby przebywał w twoim domu świętym Człowiekiem wziętym. *KochPs* 92.

W połączeniu szeregowym (1): PAnie któż w przybytku twym iuz będzie przebywał/ A ná gorze twey fwiętey wiecznie odpoczywał/ Y twych ípolnych rokofzy thám s tobą vzywał. *LubPs* D2.

W charakterystycznych połączeniach: przebywać w domu [bożym] (4), w mieszkaniu [bożym], w niebie(siech) (3), w niebieskiej radości, w przybytku [bożym], w radości z Chrystusem, w wiekuistych pałacach [bożych]; przebywać przed Panem; przebywać z Chrystusem (Krystem) (2), z Duchem Świętym.

Zwroty: »[gdzie] spolnie przebywać« (1): Ale człeku ktorego duża pófzła znieba/ Otim czuć/ otim myflic íftawicźnie trzeba/ Iakoby íię mogł wroćić na miefca oyczífte/ Gdzie ípolnie przebywáią duchy wiekuífte. *KochSat* B4.

»wiecznie (a. na wiek(i) (wieczne, a. wiekom, a. wiekow), a. wiekuiście) przebywać« [w tym: z kim (6), gdzie (6), w czym [= w jakim stanie] (2), przed kim (1)] [szyk zmienny] (15): *RejAp* 177; to iest kroleŧtwo niebieskie: w ktorym on y káždy wierny krześciánin/ Bogá y bliźniego miłuiący będzie przebywał ná wieki wiekow bez dokonánia. *HistRzym* 98, 97v; Ktorego [królestwa niebieskiego] nas wŧzytkich rácz domieśćić Pánie Boże Oycze náłz namiłóściwŧzy/ [...] ábychmy tám s tobą y s tym wiernym pośrzednikiem náłzym/ y z Duchem fwiętym miefzkáli áprzebywáli [!]/ ná wieki wieczne. *RejPosWiecz*² 96; á dużá twoiá/ zbáwienia y wefela wielkiego w ráiu niebieskim z Anioły Bożymi y z wybranymi iego vzywie/ y tám będzie ná wieki wiekom przebywác. *KarnNap* Fv; *SkarŻyw* 358; BOGOBOYNEY/ TV/ ROZEY WISNIEWSKIEY SPOCZYVVA CIAŁO: ALE PRZED PANEM DVCH WIECZNIE PRZEBYVVA. *WisznTr* 19; Po tym to żywoćie nędznym/ będziem w rádości z Kryftufem/ ná wiek wiekom przebywác *ArtKanc* O4, A9, A13v, A16v, N19v, S11v, S17v; Day nákoniec wiekuiście przebywác w wiekuíftych páłacách twoich *LatHar* 645.

Szereg: »mieszkać a przebywać« (2): *RejPosWiecz*² 96; Strapione ferce, y tho moie ciało/ prágnie áby w twym domu miefzkáło/ á w nim záwždy przebywáło. *ArtKanc* K7v.

β. O mistycznym zjednoczeniu Boga z człowiekiem przez wiarę i przynależność do Kościoła (49) :

przebywać w czym (2): przywiodą cie do Rzymu to iefth do zboru krześcíanfkiego/ w którym mamy przebywać. *HistRzym* 41; *RejPos* 137v.

Szereg: »chodzić a przebywać« (1): á co iefth Kościoł zebránia náfzego Krześcíanfkiego/ w którym day Pánie Boże nam wítawicznie chodzić á przebywać *RejPos* 137v.

Konstrukcje z podmiotem 'Bóg', 'Duch Świąty' i dopełnieniem dalszym lub okolicznikiem 'człowiek' [w tym: w kim, w czym (29); z kim, z czym (7); przy kim, przy czym (2); między kim (1)] (40): *OpecŻyw* 23v; Aboczyem íam fyn bozy mouy rofkořzy moye íą przebyuacz wczyftey dułfy *PatKaz II* 36v [*idem*] 47v; *KromRozm I* B2v; Abowyem o íamym to pánye Kryřtuřye nápiřano/ iż duch řwyęty nań z řtąpił/ y zořtał ná nim/ [...]. Z inřfymi ludźmi nye záfřfe przebywa *KromRozm II* ř3v; Nie zwiedzyeř go w moiey řtroży/ Bo przebywa w nim duch boży *BielKom* D2; *LubPs* C3v *marg*, Q2v; wierzymy że Syn Boży w káfđym wiernym przebywa. *SarnUzn* E8v; *RejAp* 181v; *HistRzym* 3v, 108v; á theż powieda Ewányeliřtá/ iż Duch s. záfřđy przy nim [*przy Symeonie*] przebywał *RejPos* 58; iuż Duch řwięty przebywa á řpráwuie ku cźci Pánu twemu/ á ku wiecźney pocieřze twoiey/ nęđzne řerce twoie. *RejPos* 301v, 33, 57v, 58; řąday naboźnie Páná: áby stobą przez ducha řwęgo řwiętego przebywać raczył *BialKat* 231; ále tenże [*Pan Bóg*] przebywáiąc w Kořciele řwoim áż do końcá řwiátá/ řąđzi y wykłáda wřzytkie rzeçzy niebiełkie zbáwienne *WujJud* 38v, 34, 219; *WujJudConf* 47v; Proźny dom [*tj. dusza*] iefth w którym Pan nie cźęřto przez te dziwne táiemnice nie [!] przebywa *SkarŻyw* 36, 113, 294; Náđ to Duch řwięty pořlan by řwiáfdeçtwo wydał/ Kryřtá Pánem ořlawił, á w Wiernych przebywał. *ArtKanc* N15v, F11v, K12, O16; *GrabowSet* F2v; *LatHar* 628; *SiebRozmyřl* Mv; A w nowym teřtámençie Syn Boży/ tenże kořcioł domem Oycá řwego názwáł: w nim przebywał y náuczał: y o iego řię niecześć gniewał. *SkarKaz* 453b, 457b.

~ *W charakterystycznych połączeniach: przebywać w czysteř duszy* (2), *w domu [= w sercu]*, *w kořciele* (3), *w pałacu [= w sercu ludźkim]*, *w proroku*, *w sercu* (6), *w řwiętych*, *w (káfđym) wiernym* (2); *przebywać w rozkoszach*; *przebywać z kořciołem*, *z ludźmi*, *z wiernymi*; *przebywać przy sercu*; *przebywać między wiernymi*; *przebywać nie cźęřto* (2), *naradszej*, *ustawicznie* (6), *(nie) zawsze (záfřđy)* (9); *przebywać áż do końcá (skończenia) řwiata* (2); *przebywać przez łaskę*, *pewnie*, *rad* (2).

Zwrot: »przebywać na wieki (wieczne), na czařy wiekuiste, wiecznie« [*řzyk zmienny*] (2:1:1): Zkořcyołem á wkořcyele wyecźnye przebyua Kryřtus y duch S. *KromRozm II t marg*; *KromRozm III* D8; A w kořcyele wyernych twych bęđę o moy Pánye/ Wyznawác imyę twoye s řwyętemi řpołecznye/ W którym ty íam przebywař yuż ná wyeki wyecźne. *LubPs* G2; *RejPos* 240; Miey řię záf tym dobrze/ Czytelniku miły/ w łářce Bożey: á Pan Ieżus/ niech z duchem twoim przebywa ná cźáfy wiekuilfe. *LatHar* +11.

Szereg: »być a przebywać« (1): gđyż řie obieçucie [*Duch Świąty*] y z Bogiem Oycem y s Synem záfřđy w tákim řercu być á przebywác wítawicznie we wřzytkich řpráwach iego. *RejPos* 271v. ~

Konstrukcje z podmiotem 'człowiek' i dopełnieniem dalszym lub okolicznikiem 'Bóg' [w kim, w czym; w tym: z kim (2)] (6): wítawicznie przebywác bęđziemy w chwale řwiętego ymienia twego *RejPs* 121, 177v; Abowiem iefřli bęđziecie przebywác we mnie/ wřzytko íáko iedno bęđziecie chceć/ řtánie řie wam. *RejPos* 59v; Widźiřł że Augnřtyn [!] íáłnie wyznawa/ że nas y wyřłucháią y wřpomagáią řwięci/ ktorzy z Bogiem/ y w Bogu przebywáią. *WujJud* 60, 60.

~ W charakterystycznych połączeniach: *przebywać w (Panu) Bogu* (2), *w chwale imienia [bożego]; przebywać z Bogiem, z Panem; przebywać często, ustawicznie* (3).

Szereg: »przebywać i owszem mieszkać« (1): *ták kto z Pánem tym/ cnot y dárow pełnym/ częŝto przebywáć/ y owŝzem w nim mieŝzkáć będzie/ łácnieuchno fię ná wyfokie á okázále cnoty zdobędzie. LatHar 204.* ~

Konstrukcja z podmiotem „anioł” i okolicznikiem „dusza ludzka” [w czym] (1): *RAcz náwiedzić Pánie/ proŝimy cię/ mieŝzkánie náŝe [tj. duszę]/ [...] niechay ŝwięci Anyołowie twoi w nim przebywáią ktorzyby nas w pokoiu ŝtrzegli LatHar 68.*

γ. *O jedności Osób Trójcy Świątej* (4) :

przebywać u kogo gdzie (1): *Bo ieŝliże wierzymy że Syn v Oyczá ná łonie przebywa/ tedyć to niepodobna rzecz/ áby gdy Oyczá niewidzim/ ábyłmy Syná mieli widzieć SarnUzn C7v.*

przebywać w kim, w czym (2): *A wŝzákoż iże Syn w Oycu á Ociec w Synie wŝtáwicznie przebywa/ Duch s. tákże od obudwu pochodzi/ thedy o tym trzyma ták Kofcioł Boży [...] SarnStat B4v; SkarKazSej 661a.*

Zwrot: »wiecznie [z kim] przebywać« (1): *My wierzymy w Iezu Kryŝtuŝá/ Bogá iedynego Syná/ iŝ wiecznie z Oycem przebywa ArtKanc M12v.*

δ. *O władzy szatana nad człowiekiem [w kim]* (3) : *Bo inŝa ieŝt wcielić fię/ iáko czyni ŝátan/ że fię w człęká wkrada y w nim przebywa/ co opętaním zowiemy: á inŝa fię ŝtác człowiekiem CzechEp 159; Czárći w ktorých rádzi przebywáią. WujNT 143 marg, Yyyyy2v.*

2. *Trwać w czymś, zachowywać coś [w czym = w jakim stanie]* (14) : *GDy matuchna boŝá s takowy^m placzem częŝtokrotz narzékala/ iŝ przez tak dlugi czas bez ŝyna w wielkieie teŝknoći przebywala/ Niechtzátz iéy ŝyn miły aby ŝie więcýy ŝmucila/ poŝlál kniéy anioła Opecŝyw 177v; á duŝá moiá vmiłowawŝly zakon przykazánia twego wŝtáwicznie ták chce iuŝ wniem przebywáć. RejPs 184, 98v; KromRozm I D3; Iednym ŝie chce wczelnoŝci vŝywáć/ Drudzy kaŝá w kárnoŝci przebywáć BielKom E4v; Przetoŝ iáko dlugo człowiek przebywa w ŝwiátoŝci/ ták dlugo nie bywa wiára zruŝzona. HistRzym 108v, 111v, 113; Słyŝálem iŝ ten S. w wŝtáwicznym práwie záchwyceniu/ do rzeczy niebieŝkich przebywáł Skarŝyw 35, 115, 482.*

przebywać z kim (3): *Pánie miły wiedz że iáko dlugo ia z ŝwą żoną przebywáć będe w wierney miłoŝci/ tedy tey kofzule nie trzeba práć HistRzym 107v, 108v; Byłmy w twey łáŝce trwáiący/ wŝytkim wŝzego dobrá ŝyczący/ z ŝobą závŝdy w vprzeymoŝci/ przebywáli tu w iednoŝci. ArtKanc K13v.*

3. *Istnieć* (1) : *áby káždy noŝil boiaŝń iego przed oczymá ŝwemi/ ábowiem chwałá iego nielza iedno przez wŝlytki wieki muŝi przebywáć. RejPs 166v.*

4. *Przeprowiać się, przedostawać się (najczęściej przez wodę), pokonywać przeszkodę; navigare Miech; traicere, tranare, transnatare Mqcz* (15) : *Traicio, Przebywam/ teŝ przewoŝę ŝie w łodzi/ przebywam ná drugá ŝtronę. Mqcz 163b.*

przebywać co (7): *Ile kolwie kroć Thatarzy Zawolŝci w náŝe ŝtrony ná łup iadą: the wŝytkie rzeki przerzeczone przebywáią bez ŝadnego przewozu MiechGlab 26; In traiectu Iŝtulae submersus est. Gdyłmy przebywáli wiŝłę vtonáł yeŝt. Mqcz 163b, 163b; Do Wenuŝowey Xieni niegdy pływał Drogi*

Leander y morze przebywał/ Ku świecy/ którą trzymałá ná łonie/ Ná drugiey ftronie Ero nadobna. *KlonFlis* C3; Nie gań mi okrętow/ Bo to nie ma nic do prawnych wykrętow/ Boży to dar ieft/ prze zeń człek bez ízkody/ Przebywa wody. *KlonFlis* D3; [Furman [...] Też przez pracą y trudność żywności nábywa. Niełpi nocy ze ftráchem przebywa pułtynie *KołakWiek* B4v]. Cf *przebywać co na czym*; »o swej mocy przebywać«.

przebywać co na czym (= *żywotne*) (1): tychże lat był koń/ których iego ieżdzcá: Niedziw że téz przebywał ná nim trudné mieyfcá. *WyprPl* B4.

przebywać przez co (4): Owa w ten czás potop [tj. *powódź*] wezbrał/ Przez ktory on przebywać miał *BierEz* P; *BielKron* 424; [*nieprzyjaciela można pożyczć*] przes gory trudne przebywáiąc álbo nie rowne mieyfcá. *BielSpr* 19v. Cf »wplaw przebywać«.

[*przebywać za kim*: A ci co fy e ná przod przepráwiá/ [...] máią około fyebie przekop/ á wał iáki máły vczynić/ áby gdzieby nieprzyáciel ná nie przyfzedł izby y lámi fyebie y przebywánia drugim coby zá nimi przebywáli/ bronić mogli/ áz ich drudzy ráthuiá przebywfszy zá nimi. *TarnConsil* 17v.]

Zwroty: »o swej mocy [co] przebywać« (1): Pátrzymy ná dzieći gdy fię vczą pływác/ Niż poczną o fwey mocy nurt przebywác/ Pod pierśi pęcherz ábo korek ścielá/ Nim fię ósmielá. *KlonFlis* E2.

»w plaw [*przez co*] przebywać« (1): gdy fy e nie káždemu tráwty doftáło w plaw przez Orfzē Rzékę fzyroká itēz głęboká/ kwápiąc [!] fy e ná Mořkwę zbroynie przebywáli. *OrzQuin* R.

»przebywać na drugá stronę« (2): Transnato. et Trano, Przepłiwam/ Przebiwam ná drugá ftronę. *Mącz* 248c, 163b.

Przen (1) :

Zwrot: »na drugá stronę przebywać« (1): Gdym przebywał [*uczác się pływác w szczęściu*] iuż iákoby ná drugá ftronę/ Obaczę fię leć nie wczás áli ia iuż tonę. *CzahTr* Cv.

5. *Obcować cieleśnie; coire, dormire, succumbere Vulg* [z *kim, z czym* (*żywotne*)] (7) : Samiecz [*koń*] z matkhą fwą nie przebywa *FalZioł* IV 10a; wiele takich ktorzy odrzuciwfszy vcziwe małzonki fwoie pfodtliwie znierzádnymy niewiáftamy przebiwáią y czynią fciála fwego a przibytku ducha fwiętego cialo kurewfskie *SeklKat* K3; [*pisze Platyna pisarz*] o Ianie dwunaftym/ ktory zdwiemá fioftrámi wláfnymi przebywał/ [...] ktorego ná koniec ná cudzołoftwie zábito *KrowObr* 37v; Stoi téz v nich w Tálmućie w Kfięgach Máilá Imperque/ iz Rzymiánie zákazáli iedne⁸⁰ czáfu Zydom fwięćić Soboty/ áby fię téz nieobrzázowáli/ áby téz z miefięcznymi niewiáftami przebywáli. *BielKron* 463v; *HistRzym* 35v; [Qui dormierit cum noverca sua [...]/ ktobÿ przebywal ímacechv fwą *TomZbrudzBrul Lev* 20/11, *Lev* 15/18, 18/23; Przekłety ktory przebywa z wfíelakim bydlęciem *Leop Deut* 27/21 (*Linde s.v. przebyć*)].

Zwrot: »przebywać cieleśnie« [*szyk zmienny*] (2): Ifz zmlynarzem laczinia Andrzejem Czyelyefznye przebiwála rafz yeden na polyu *LibMal* 1546/120, 1546/120v.

6. *Zajmować się czymś* (2) :

przebywać na czym (1): Ten Theodozyus mniefzy názwány/ [...] z fioftrámi/ [...] y z oná mądrá pánienką Pulcherią [...] ná fłużbie Bożey przebywáiąc/ wiefzē zwięćiftwá/ niźli ktory nacudowniefzy y nawoienniefzy krol przez fwoie hetmány/ otrzymawał. *SkarKazSej* 681a.

przebywać w czym (1): Przetoż nie máłz co chwalić/ gdy do rády y do obmyślania dobrego poľpolitego máło iest vczonych/ ćwiczonych/ ítarych/ y doświádczonych/ ktorzy rękámi íwemi ípráwy R.P. długo piáftowali y w nich przebywáli. *SkarKazSej* 663a.

7. *Znosić, przeżywać [co] (1) :* Ktorey [*sławy*] trudno powetować/ Lepi iey zrázu ízánować. Niż iey znowu nábywáiąc/ Ciężkie rzeczy przebywáiąc. *CzahTr* [D2]v.

Synonimy: **1.** *mieszkać, żyć;* **2.** *trwać;* **4.** *przechadzać, przechodzić, przejeżdżać, przeprowiać się;* **5.** *obcować, przelegać się, spać, spółkować, złączać się;* **6.** *trudzić się.*

Formacje współrdzenne cf 1.BYĆ.

Cf **PRZEBYWAJĄCY, PRZEBYWANIE, [PRZEBYWANY]**

MN